

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadunhallinnan käsikirja

Raision kaupunki | 2021

raision

Käsikirjan ovat kirjoittaneet:

Tanja Hakkarainen, Henna Ojala ja Maria Ovaska

SISÄLLYS

---

1. Johdanto	3
2. Laatu ja arviointi	3
3. Varhaiskasvatuksen rakenne	4
4. Laadun rakennetekijät ja niiden arviointi	6
4.1. Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus ja inklusiivisuus	6
4.2. Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma	10
4.3. Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen	11
4.4. Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta	12
4.5. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjaus, neuvonta ja valvonta	14
4.6. Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät	15
4.7. Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet	17
4.8. Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä	19
4.9. Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit	21
4.10. Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu	23
4.11. Lapsiryhmän rakenne ja koko	24
4.12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	25
5. Laadun prosessitekijät ja niiden arviointi	27
5.1. Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus	28
5.2. Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen	30
5.3. Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt	31
5.4. Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla	34
5.5. Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri	35
5.6. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö	37
5.7. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus	39
6. Lähteet	40

1. Johdanto

Tämä varhaiskasvatuksen laadunhallinnan käsikirja on sekä koonti käytössä olevista arvioinnin menetelmistä ja käytännöistä että suunnitelma arvioinnin lisäämisestä varhaiskasvatuksessa. Tämän asiakirjan tarkoituksena on osoittaa lain mukaisesti (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 24 §), miten Raision kaupungin varhaiskasvatustalpalvelut arvioivat antamaansa varhaiskasvatusta. Laadunarviointi koskee myös varhaiskasvatuksessa annettavaa esiopetusta.

Tämä asiakirja koostuu kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisemista (2018) laadun indikaattoreista ja niihin määritellyistä kriteereistä sekä niistä arvioinnin muodoista, joilla kriteereitä arvioidaan. Laadunhallinnan käsikirjan ensimmäisissä osioissa on tietoa myös laadun ja arvioinnin käsitteistä, kehittävän arvioinnin perustasta sekä varhaiskasvatustalorganisaation rakenteesta Raision kaupungissa.

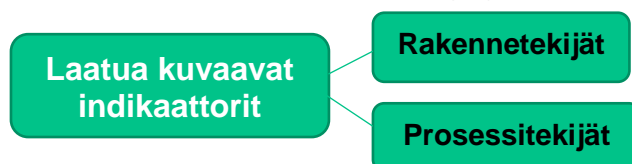
2. Laatu ja arviointi

Arviointi varhaiskasvatuksessa perustuu tutkimustietoon, sekä lapsilta, huoltajilta ja henkilöstöltä kerättyyn tietoon. Arviointia kerätään toiminnan kehittämisen pohjaksi, mikä vaikuttaa laadun kehittymiseen. Varhaiskasvatuksessa arviointi keskittyy järjestäjä- ja kuntatason arvioinnin lisäksi erityisesti pedagogisen toiminnan arviointiin, lapsia ei varhaiskasvatuksessa arvioida. Varhaiskasvatuksen arviointi korostaa Karvin dokumentin (2018, 27) mukaan henkilöstön refleksiivistä työtä sekä oman toiminnan kriittistä tarkastelua.

Arviointia toteutetaan Raision kaupungissa systemaattisesti, mikä tarkoittaa sitä, että toiminnalle on asetettu tavoitteet ja arvioinnin avulla toimintaa peilataan asetettuihin tavoitteisiin. Tässä dokumentissa esitetyt indikaattorit ohjaavat varhaiskasvatustal toiminnan tilaa ja ovat näin ollen varhaiskasvatustal toiminnan tavoitteina. Indikaattoreille on määritelty Raision kaupungin varhaiskasvatustal koskevat kriteerit, joiden avulla toimintaa voidaan arvioida. Arviointia tehdään yksilötasolla (esim. lapsen varhaiskasvatustal suunnitelma), yksikkö- ja ryhmätasolla sekä järjestäjätasolla. Arviointi Raisiossa on kehittävä, jolloin se perustuu keskusteluun ja dialogiin kontrollin ja tilivelvollisuuden sijaan. Kehittävässä arvioinnista keskeistä on myös se, että arviointi on osa arkea ja sen tuloksia hyödynnetään aktiivisesti toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kansallinen koulutuksen ja arvioinnin keskus on jakanut laadun käsitteen kahteen osaan: rakenne- ja prosessitekijöihin. Laadun rakennetekijät liittyvät varhaiskasvatustal järjestämiseen, joita määrittelevät esimerkiksi varhaiskasvatustal laki ja varhaiskasvatustal suunnitelman perusteet. Laadun rakennetekijät luovat reunaehdot pedagogiselle toiminnalle. Laadun prosessitekijöillä tarkoitetaan pedagogiikan ydintoimintoja ja yksikön pedagogista toimintakulttuuria, joilla on suora yhteys lapsen kokemusmaailmaan. Laadun rakenne- ja prosessitekijät toimivat vuorovaikutuksessa keskenään ja todentuvat kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla. Tässä dokumentissa keskitytään paikalliseen ja pedagogisen toiminnan tasoihin.

Kuvio 1: Laatua kuvaavien indikaattorien jakautuminen rakennetekijöihin ja prosessitekijöihin.

3. Varhaiskasvatuksen rakenne

Kuvio 2: Raision varhaiskasvatuksen johtamisen rakenne.

Vuonna 2021 Raision kaupungin varhaiskasvatukseen kuuluu neljätoista yksikköä, joista kymmenessä järjestetään myös esiopetusta. Erillisiä esiopetusyksiköitä Raisiossa on kolme. Ryhmäperhepäiväkoteja kaupungissa on kuusi ja niistä kaksi toimii vararyhmäperhepäiväkoteina. Kunnallisia perhepäivähoitajia Raisiossa toimii noin kaksikymmentä. Avointa varhaiskasvatusta Raisiossa annetaan seurakunnan ja varhaiskasvatuksen yhteisenä puistotoimintana. Yksityisiä päiväkoteja Raisiossa on kolme; kaksi suomenkielistä ja yksi ruotsinkielinen. Raisiossa toimii myös yksityisiä perhepäivähoitajia.

Varhaiskasvatuksen hallinto

Raision varhaiskasvatuspalveluita johtaa varhaiskasvatuksen johtaja, jolla on alaisuudessaan myös varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori ja varhaiskasvatuksen suunnittelija. Tässä dokumentissa mainittu varhaiskasvatuksen hallinto muodostuu varhaiskasvatuksen johtajasta, varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorista, varhaiskasvatuksen suunnittelijasta, päiväkodinjohtajista ja perhepäivähoidonohjaajista sekä soveltuvin osin ylemmästä sivistyskeskuksen henkilöstöstä (sivistysjohtaja, sivistyslautakunta ym.).

Varjo ja Varjo + Vek

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmään kuuluu olennaisena osana johtoryhmän toiminta. Varjo koostuu varhaiskasvatuksen johtajasta, varhaiskasvatustoiminnan koordinaattorista, varhaiskasvatuksen suunnittelijasta sekä päiväkodinjohtajista ja perhepäivähoidonohjaajista. Varjo kokoontuu joka toinen viikko ja siellä tuodaan esille ajankohtaisia asioita sekä päätetään tulevan toiminnan ja toimintatapojen linjauksista koko kaupungin varhaiskasvatuksen osalta. Varjo kokoontuu joka kuudes viikko myös varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa (Varjo+Vek). Näiden kokousten sisältö on pedagoginen ja tähän ryhmään osallistuu myös yksityisten päiväkotien johtajat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

4. Laadun rakennetekijät ja niiden arviointi

Tähän osioon on koottu kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) rakennelaatua määrittävät indikaattorit, jotka määrittelevät paikallista tasoa ja pedagogisen toiminnan tasoa.

Indikaattorin yhteydessä oleva numero on Karvin Laadun arvioinnin perusteiden ja suositusten indikaattoreiden numeroinnin mukainen. Tästä käsikirjasta pois jätetyt indikaattorit ovat kansallisen tason indikaattoreita, joilla varmistetaan varhaiskasvatuksen laadun toteutuminen ohjausjärjestelmätasolla.

Indikaattoreille on laadittu paikallisesti Raision kaupungin varhaiskasvatusta koskevat kriteerit, joiden avulla toiminnan laatua voidaan mitata. Kriteerien arviointikeinoja on avattu tekstimuotoon kriteerien alla. Luettavuuden helpottamiseksi tekstin reunassa on käytetty havainnollistavia kuvaajia, jotka osoittavat sen, kenelle arviointi kriteeristä kuuluu. Kuvaajat ovat seuraavanlaisia:

Varhaiskasvatuksen hallinto

Päiväkodinjohtaja tai perhepäivähoidon ohjaaja

Huoltajat

Lapsi

Varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö

4.1. Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus ja inklusiivisuus

Indikaattori 7	Varhaiskasvatuksen järjestäjän on varmistettava, että laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat varhaiskasvatuspalvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja saavutettavissa.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan säännöllisesti ja systemaattisesti. Arvioinnin säännöllisyyttä tukee arvioinnin vuosikello. 2. Varhaiskasvatusta toteutetaan siten, että lapsi saa osallistua laadukkaaseen varhaiskasvatukseen lähipäiväkodissaan vertaisryhmässä sekä saa siellä tarvitsemaansa tukea.

Raision kaupungissa laadun arviointi on säännöllistä ja suunniteltua. Arviointia tehdään järjestäjän tasolla henkilöstöä ja lasten huoltajia osallistaen. Henkilöstö arvioi itsearvioinnin sekä tiimiarvioinnin kautta vuosittain, huoltajille on käytössä sähköinen arviointikysely lapsen hoidon aloituksessa sekä joka toinen kevät laajempi kysely varhaiskasvatukseen liittyen. Arviointiin on käytössä kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu arvioinnin vuosikello, jossa määritetään arvioinnin kohteet ja niiden aikataulu. Lapset arvioivat etenkin käytännön toimintaa ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti ympäri vuoden.

Raision kaupungissa varhaiskasvatuspaikka pyritään mahdollisuuksien mukaan antamaan lapsen lähipäiväkodista. Varhaiskasvatusyksiköiden koko sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä rajaavat kuitenkin

mahdollisuuksia myöntää kaikille lapsille paikka heille lähimmästä yksiköstä. Lasten sijoitus varhaiskasvatukseen tehdään päivähoitohaun yhteydessä vuosittain loppukeväästä, jolloin arvioidaan yksiköihin mahtuvien lasten määrä. Lapsen tuen tarpeet arvioidaan vähintään kerran vuodessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä, mutta myös aina tarvittaessa. Jokaiseen yksikköön on nimetty varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka osallistuu lasten tuen tarpeiden määrittelyyn, tavoitteiden asetteluun sekä tuen tarpeen arviointiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat pyydettyä ja tarvittaessa myös ryhmäperhepäiväkotien sekä perhepäivähoidon käytettävissä.

Indikaattori 8	Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty siten, että ne turvaavat kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen ja varmistavat, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan lapsen oppimisympäristöön.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsen tarvitsemat tukitoimet toteutetaan suunnitellusti lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetuspäivän aikana. 2. Tukea tarvitsevan lapsen tuen suunnittelusta vastaavat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. 3. Avustajat ovat sijoiteltuna ryhmiin, joissa yksittäisellä lapsella on jatkuva tuen tarve tai niihin ryhmiin, joissa lapsi tai lapset tarvitsevat paljon ryhmäavustajan tukea, hoitoa ja ohjausta. 4. Avustajan työtä ohjaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. 5. Terveysten- ja sosiaalihuollon kanssa tehtävä yhteistyö toteutuu lapsen tuen antamisen osalta. 6. Oppilashuollon palvelut ovat esiopetuksessa olevien käytössä.

Lapsen tarvitsema tuki merkitään suunnitellusti ja systemaattisesti lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, vasuun. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa kohdistuu pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, joita toteutetaan lapsen päiväkotipäivän aikana. Esiopetuksessa tuki kirjataan jokaiselle lapselle laadittavaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Erityistä tukea saavien lasten tuki kirjataan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan eli HOJKS:iin. Raision kaupungissa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja, veo, vastaavat lapsen tuen suunnittelusta ja kirjaamisesta. Myös perhepäivähoidossa veo on mukana kirjaamassa tuen antamisen tavoitteita. Lasten vasujen pohjalta jokainen ryhmä laatii ryhmävasun, jossa tavoitteet muodostuvat lasten vasujen pohjalta. Päiväkodinjohtajat tutustuvat yksiköidensä ryhmävasuihin.

Avustajien tarve ja sijoittelu yksiköihin sekä edelleen ryhmiin tehdään toukokuussa. Avustajien tarve arvioidaan uudelleen marraskuussa varhaiskasvatuksen erityisopettajien Vek:n kokouksessa. Avustajat sijoitellaan lasten tarpeiden mukaan. Lapsen tarpeiden mukaan varhaiskasvatus on yhteydessä myös muihin yhteistyötahoihin erityisesti terveyden- ja sosiaalihuollon palveluihin (esim. psykologi, kehitysneuvola, toimintaterapeutti).

Varhaiskasvatuspäivän aikana lapselle annettuun moniammatilliseen yksilölliseen tukeen on rajattu aika, jotta voidaan turvata myös lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vertaisryhmässä toimimiseen.

Esiopetuksessa olevilla lapsilla on Raisiossa käytössä oppilashuollon palveluja. Kuraattorit käyvät esiopetuyksiköissä tarvittaessa ja vähintään kerran kevätkaudella. Psykologipalvelut ovat esiopetuksen käytössä pyydettäessä, esimerkiksi psykologisten tutkimusten tekemistä varten. Terveystieteiden palvelut järjestetään kouluterveydenhuollossa. Raision kaupungin oppilashuollon ohjausryhmään kuuluu esiopetuksen edustajana varhaiskasvatuksen johtaja. Esiopetuyksiköt tekevät yhteisöllistä oppilashuoltotyötä. Yksiköt kuuluvat alueelliseen yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään ja tekevät yhteistyötä oppilashuollollisissa asioissa lähikoulun kanssa.

Indikaattori 9	Päiväkodinjohtaja varmistaa päivittäin, että paikalla on lain edellyttämä ja riittävä määrä henkilöstöä lasten määrään nähden, jotta lasten turvallisuus ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyys voidaan taata sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstön määrä, rakenne ja osaaminen vastaavat lain ja asetuksen määräyksiä ja kunkin yksikön toiminnan tarpeita. 2. Varhaiskasvatuksen käytössä on pysyviä varahenkilöitä vuorovaikutussuhteiden pysyvyyden ja tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi siten, että heitä on yksi varahenkilö jokaista johtajaa kohti.

Raision kaupunki noudattaa varhaiskasvatuksen henkilöstömäärissä valtioneuvoston asetusta varhaiskasvatuksesta (1-2§) siten, että yli kolmevuotiaiden lasten kohdalla suhdelukuna käytetään 1/7:ää ja alle kolmevuotiaiden kohdalla 1/4:ää. Raision kaupunki noudattaa myöskin varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määriteltyjä henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia (26-31§).

Raision kaupungissa ryhmät muodostetaan siten, että kaikissa ryhmissä on tarvittava määrä henkilöstöä lapsimäärään nähden. Päivittäistä tilannetta seurataan myös Läsnä-sovelluksella (Effic), josta käy ilmi paikalla olevien lasten ja aikuisten määrä.

Vuonna 2020 kaupungilla on palkattuna varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käyttöön neljä varahenkilöä. Kolme varahenkilöä on sijoitettu päiväkoteihin, yksi heistä toimii kiertävänä varahenkilönä. Tavoitteena on lisätä varahenkilöiden määrää siten, että jokaista johtajaa kohti on yksi varahenkilö.

Indikaattori 10	Varhaiskasvatuksen henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset voivat osallistua toimintaan taustastaan ja yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ryhmissä toimintaa järjestetään kaikille lapsille yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti. 2. Ryhmissä toimintaa eriytetään lasten tarpeiden mukaan. 3. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on ollut mukana suunnittelemassa kasvun ja oppimisen tukea sitä tarvitseville. 4. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee oppimisympäristön rakentamista ja tarvittaessa tuo oppimateriaalia ryhmään tarvittavan kasvun ja oppimisen tuen järjestämiseksi. 5. Ryhmässä toteutetaan suunniteltuja lapsen tarpeisiin perustuvia tukimuotoja. 6. Toimintaa eriytetään ja rytmitetään siten, että jokainen lapsi voi osallistua toimintaan ryhmän aktiivisena jäsenenä.

Raision varhaiskasvatuksen omissa arvoissa mainitaan tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, joiden mukaan lapset huomioidaan yksilöllisesti ja perheiden monimuotoisuuksia kunnioittaen. Varhaiskasvatusryhmissä toimintaa suunnitellaan ryhmien tarpeiden mukaan ryhmän ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien mukaan. Ryhmissä toiminta on lasten ikä- ja kehitystason mukaista pienryhmätoimintaa painottaen.

Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua varhaiskasvatustoimintaan, mutta toimintaa eriytetään lasten tarpeiden mukaan. Toiminnan eriyttämisessä otetaan huomioon lasten tuen tarpeet, jotka on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toimintaa eriytetään myös niissä tapauksissa, joissa lapsi ei jostain syystä (esim. vamma, vakaumus tai huoltajan toive) voi osallistua johonkin toimintamuotoon. Esimerkiksi katsomuskasvatukseen liittyen Raisiossa on määritelty yhteistyön muodot seurakunnan kanssa, eikä toiminta pääsääntöisesti ole tunnustuksellista. Jos päiväkotia tai perhepäivähoitajaa osallistuu seurakunnan järjestämään kevät- tai joulukirkkoon, järjestetään sen lisäksi myös vastaavan sisältöistä vaihtoehtoista toimintaa. Kaikilla lapsilla ja heidän huoltajillaan on tällaisissa tapauksissa mahdollisuus valita kahden toiminnan välillä. Lisää katsomuskasvatuksesta voi lukea [Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta](#) Minä ja meidän yhteisömme – otsikon alta.

4.2. Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma

Indikaattori 12	Paikallisesti laadittu opetussuunnitelma konkretisoi kansallista opetussuunnitelmaa ja on henkilöstön työväline varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisessa.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö tuntee kansallisen ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet ja toimintatavat. Esiopetuksen henkilöstö tuntee Raision kaupungin esiopetussuunnitelman, joka sisältää valtakunnalliset perusteet. 2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma ovat yksiköiden toiminnan pohjana.

Raision oma varhaiskasvatussuunnitelma toimii kaiken pedagogisen toiminnan ohjaavana välineenä. Kaupungin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään esimerkiksi työtä ohjaavat arvot sekä käytännön ohjeita Raision kaupungissa käytössä olevista käytänteistä ja metodeista. Raision kaupungin varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstö on saanut koulutusta varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon sen tullessa velvoittavaksi asiakirjaksi vuonna 2018. Kasvatushenkilöstöä koulutetaan sen käyttöön edelleen tarvittaessa. Raision varhaiskasvatussuunnitelma näkyy varhaiskasvatusryhmien toiminnassa ryhmävarhaiskasvatussuunnitelman kautta. Ryhmävasun rakenne pohjautuu kaupungin omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja asettaa jokaisen yksikön toiminnalle samankaltaiset toimintakehykset.

Raision kaupungin esiopetussuunnitelma on esiopetuksen toimintaa ohjaava asiakirja. Esiopetuksessa laaditaan vuosittain yksikkökohtainen toimintasuunnitelma, jonka hyväksyy varhaiskasvatuksen johtaja. Toimintasuunnitelman sisältö ja rakenne noudattaa perusopetuslaissa määriteltyjä sisältöjä sekä Raision kaupungin varhaiskasvatuksen yhteistä ohjeistusta.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä paikallista esiopetussuunnitelmaa päivitetään aina kansallisten muutosten yhteydessä sekä tarvittaessa. Opetussuunnitelman laatimiseen kootaan työryhmä, jossa on edustus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä: hallinnosta, päiväkodinjohtajista, varhaiskasvatuksen opettajista, lastenhoitajista, perhepäivähoitajista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajista. Perhepäivähoitoa edustaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitettäessä perhepäivähoidonohjaajat.

Indikaattori 13	Paikallista opetussuunnitelmaa arvioidaan yhdessä keskeisten yhteistyötahojen, kuten lasten, huoltajien, päättäjien ja yhteistyökumppaneiden kesken.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä. 2. Varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi huoltajilla, päättäjillä ja yhteistyökumppaneilla on mahdollisuus arvioida ja kommentoida päivityksen alla olevaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. 3. Lapsilla on mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin.

Paikallisen opetussuunnitelman laatimisessa otetaan huomioon myös moniammatillinen yhteistyö. Opetussuunnitelmat viedään kommentoivaksi perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajille. Vaihtoehtoisesti yhteistyötahoja kutsutaan mukaan kirjoitusvaiheeseen. Myös yksityinen palveluntarjoaja on mukana paikallisen vasun laadinnassa ja päivityksessä. Huoltajilla on mahdollisuus tarkastella valmisteilla olevaa opetussuunnitelmaa sekä kommentoida sitä. Lapset osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman arviointiin ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti esimerkiksi haastatteluiden, kyselyiden tai toiveidensa kautta. Lasten arviointi näkyy myös lapsen omassa vasussa tai esiopsissa sekä hänen ryhmänsä toiminnan arvioinnissa.

4.3. Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen

Indikaattori 15	Varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutus ja muu ammatillisen osaamisen kehittäminen ovat suunnitelmallisia ja perustuvat osaamisen todennettuihin kehittämistarpeisiin. Täydennyskoulutukseen kannustetaan ja siihen luodaan mahdollisuuksia.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen ja kouluttaminen on suunnitelmallista. 2. Henkilöstöä koulutetaan vuosittain vaihtuvista aiheista. 3. Henkilöstön kouluttautumistarpeita seurataan. 4. Täydennyskoulutukseen hakeutumiselle on luotu mahdollisuuksia.

Varhaiskasvatuksen kehittämis- ja koulutustyöryhmä suunnittelee ja toteuttaa koko varhaiskasvatushenkilöstön koulutusta. Koulutusten sisällöt vaihtelevat vuosittain koulutustarpeen mukaan. Koulutustyöryhmä tuo myös esille tarjolla olevaa varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusta sekä huolehtii koko henkilöstölle annettavasta muusta koulutuksen järjestämisestä (tukiviittomat, EA-koulutus ym.). Koulutustyöryhmä kerää järjestetyistä koulutuksista palautetta henkilöstöltä, minkä avulla toimintaa kehitetään (esimerkiksi työpajamuotoinen koulutus sai henkilökunnalta kehuja, sitä jatketaan tulevaisuudessakin). Koulutuspalautteissa kysytään myös vastaajien toiveita tulevien koulutusten suhteen.

Kaupunki tarjoaa avustusta maksullisiin koulutuksiin rahallisesti, millä kannustetaan ilmoittautumaan myös koulutuksiin, jotka jäisivät muuten saavuttamatta. Kaupunki korvaa koulutuksiin osallistumisesta myös matkakuluja. Koko varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutuspäivät on tyypillisesti järjestetty lauantaisin, jotta ne saavuttaisivat kaikki työntekijät, näistä korvauksena työntekijät ovat saaneet korvaavan vapaapäivän.

Raision kaupungilla on käytössä ESS-järjestelmä, johon merkitään työntekijöiden koulutukset. ESS-järjestelmän avulla koulutustaustan seuraaminen on johdonmukaista ja selkeää. Kehityskeskustelun yhteydessä johtajat kirjaavat ylös työntekijöiden käyneet koulutukset. Uusilta työntekijöiltä kysytään käydyistä koulutuksista ennen ensimmäistä kehityskeskustelua.

4.4. Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta

Indikaattori 16	Varhaiskasvatuspalveluja koskevaa ohjausta ja neuvontaa toteutetaan kattavasti siten, että varhaiskasvatuksen toimintamuodot, niiden ominaispiirteet ja tehtävät informoidaan huoltajille selkeästi.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Perheille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia hankkia tietoa varhaiskasvatuspalveluista. 2. Perheille annettu informaatio on ajantasaista, selkeää ja todenmukaista. 3. Perheille annettu informaatio palvelee perheiden tarpeita. 4. Varhaiskasvatusta koskevaa ohjausta ja neuvontaa tuotetaan verkostoyhteistyönä muiden toimialojen kanssa.
Indikaattori 17	Huoltajille suunnatulla varhaiskasvatuspalveluja koskevalla ohjauksella ja neuvonnalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on neuvonnan ja ohjauksen ensisijainen perusta.
Kriteerit	1. Perheille kerrotaan lasten yhdenvertaisesta oikeudesta ja mahdollisuudesta osallistua varhaiskasvatukseen.

Perheet saavat Raisiossa monipuolisesti tietoa varhaiskasvatuspalveluista. Kaupungin internet-sivuilla on oma osio varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle, sieltä löytyvät myös kaikkien päiväkotien ja ryhmäpäiväkotien kuvaukset ja yhteystiedot. Myös varhaiskasvatuksen hallinnon yhteystiedot löytyvät nettisivuilta. Internet-sivuja päivitetään tarpeen mukaan ja aina tietojen muuttuessa.

Palveluohjauksesta vastaa varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori. Häneltä saa ajantasaista tietoa Raision varhaiskasvatuksen palveluista, hakemuksen tekemisestä sekä neuvoja varhaiskasvatuspaikan ja toimintamuodon valinnassa lapsen edun mukaisesti. Perheet saavat tietoa Raision varhaiskasvatuspalveluista myös yhteistyötahojen kautta. Neuvolapalvelut, seurakunta ja perhekerho järjestävät raisiolaisille vanhemmille infotilaisuuksia varhaiskasvatuksesta, joissa tilaisuuden vetäjänä on joku varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluva. Infotilaisuuksissa on mahdollisuus saada tietoa myös paperiversiona.

Tietoa varhaiskasvatuksen palveluista saa myös kysymällä päiväkodeista, ryhmäperhepäiväkodeista, perhepäivähoitajilta ja varhaiskasvatuksen hallinnolta kasvotusten, soittamalla ja sähköpostitse. Päiväkodit järjestävät mahdollisuuksien mukaan avoimien ovien päiviä, jolloin tutustuminen on mahdollista. Ennen lapsen hoidonaloitusta pyritään järjestämään tutustumisjakso, joka palvelee kunkin perheen tarpeita. Varhaiskasvatusyksiköt järjestävät vuosittain vanhempainillan.

Huoltajilla on mahdollisuus arvioida heille kohdennettujen palveluiden käytettävyyttä ja hyödyllisyyttä verkkopohjaisten kyselyiden avulla. Lapsen hoidonaloituksen jälkeen tehtävä aloituskysely on auki ympäri vuoden ja sen vastaukset käsitellään ainakin kerran vuodessa, yleensä alkukevästä varhaiskasvatuksen johtoryhmässä sekä soveltaen varhaiskasvatusyksiköissä. Joka toinen kevät huoltajille avataan nettisivuille laajempi, koko varhaiskasvatusta koskeva kysely. Tämän kyselyn vastaukset käsitellään soveltuen koko organisaatiossa. Koonti arviointien tuloksista laitetaan kaupungin nettisivuille myös huoltajien nähtäväksi. Palautetta huoltajat saavat antaa myös puhelimitse, sähköpostitse ja mahdollisuuksien mukaan kasvokkain esimerkiksi päiväkodissa.

Raision kaupungin varhaiskasvatuspalvelut ovat ottamassa käyttöön taulukkojärjestelmän, josta käy ilmi varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten lisäksi myös ne lapset ja perheet, jotka eivät ole varhaiskasvatuksessa. Taulukon tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten suuren osan varhaiskasvatusikäisistä raisiolaisista varhaiskasvatus tavoittaa.

4.5. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjaus, neuvonta ja valvonta

Indikaattori 19	Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden ohjausta, neuvontaa ja valvontaa toteutetaan siten, että yksityisesti tuotetussa varhaiskasvatuksessa varmistetaan varhaiskasvatukselle asetettujen lakisääteisten ja laadullisten tavoitteiden toteutuminen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja antavia yksiköitä valvotaan ja ohjataan. 2. Yksityisten palveluntarjoajien luona käydään tai heihin otetaan yhteyttä vähintään kerran vuodessa.

Yksityiset päiväkodit ovat Raisiossa mukana varhaiskasvatuksen keskinäisessä yhteistyössä. Heillä on mahdollisuus osallistua esimerkiksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Yksityisten päiväkotien johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat kaupungin järjestämiin pedagogisiin Varjo+Vek -kokouksiin joka kuudes viikko.

Kaupunki valvoo suunnitellusti yksityisten palveluntarjoajien toimintaa. Kaupungin nimeämä varhaiskasvatuksen hallinnon työntekijä seuraa yksityisten päiväkotien lain ja tavoitteiden toteutumista. Kaupungin nimeämä henkilö tekee yksityisiin päiväkoteihin ilmoitettuja käyntejä sekä sellaisia vierailuja, joista päiväkoti ei ennakoon tiedä. Yksityiset palveluntarjoajat laativat yksiköilleen omavalvontasuunnitelman. Kaupunki valvoo myös yksityisiä perhepäivähoitajia. Yksityisten palveluntarjoajien luona käydään tai heihin otetaan yhteyttä vähintään kerran vuodessa sekä aina silloin, kun yksiköstä on tehty reklamaatio.

4.6. Yhtenäinen koulutus- ja kasvatustarjonta ja siirtymät

Indikaattori 21	Lasten siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalveluiden sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma sekä perusopetus-suunnitelma muodostavat jatkumon. 2. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheiden prosessit ovat suunnitelmallisia ja sujuvia. 3. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisessä noudatetaan lähikouluperiaatetta.

Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma ja perusopetussuunnitelma noudattavat kansallisten opetussuunnitelmien perusteiden linjauksia. Paikallisiin opetussuunnitelmiin tehdään kuntaa koskevia lisäyksiä ja täsmennyksiä. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa tehdessä työryhmissä on mukana molempia, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä. Perusopetuksella on mahdollisuus kommentoida tekeillä olevia opetussuunnitelmia. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa tehdessä otetaan huomioon paikallisen perusopetussuunnitelman tekemiä linjauksia (esimerkiksi Raision kaupungin perusopetussuunnitelmassa ollut TVT-polku laajennettiin esiopetussuunnitelmaa päivitettäessä koskemaan myös esiopetusta).

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä esiopetuksen ja perusopetuksen välinen nivelvaihe on suunniteltu prosessi, jossa opettajat ja muu henkilöstö tekevät yhteistyötä. Nivelvaiheille on määritelty etenkin esiopetuksen ja perusopetuksen osalla erillinen vuosikello, josta käy ilmi vuoden aikana tehtävät asiat ja niiden vastuhenkilöt. Nivelvaiheesta kerätään henkilöstöltä arviointia lukuvuoden lopussa, minkä perusteella toimintaa kehitetään edelleen. Nivelvaiheessa ja muussa lapsen siirtymässä toiseen yksikköön on käytössä siirtopalaverit, joiden avulla varmistetaan lapsen tietojen siirtymisestä ryhmästä toiseen tai opettajalta toiselle.

Lähikouluperiaate on käytössä mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatuksessa. Esiopetuksessa lapselle annetaan paikka perustuen lähikouluperiaatteeseen, mutta vanhemmilla on mahdollisuus toivoa paikkaa jostain toisesta yksiköstä. Vuorohoitoa järjestetään Raisiossa keskitetysti Leijapuiston päiväkodissa.

Indikaattori 22	Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä lasten huoltajien kanssa toimivia, lasten turvallisuuden tunnetta ja oppimista tukevia käytäntöjä, kun lapsi siirtyy kotihoidosta varhaiskasvatukseen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ennen lapsen hoidon aloitusta tarjotaan mahdollisuutta tutustumisjaksoon. 2. Ennen lapsen hoidon aloitusta lapsen huoltajille järjestetään aloituskeskustelu.

Indikaattori 23	Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä varhaiskasvatuksen muiden ammattilaisten, perusopetuksen ammattilaisten sekä huoltajien kanssa toimivia ja lasten hyvinvointia ja oppimista edistäviä käytäntöjä varhaiskasvatuksesta, sen eri toimintamuodoista tai yksiköistä toiseen ja esiopetuksesta perusopetukseen siirtymiseen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jokaiselle lapselle laaditaan vuosittain henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. 2. Lapsen huoltajat kutsutaan mukaan laatimaan ja arvioimaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. 3. Lapsen siirtyminen yksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on suunniteltu ja sujuva. 4. Moniammatilliset yhteistyötahot sekä huoltajat ovat tarvittaessa mukana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa sekä suunnittelemassa lapsen siirtymistä yksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Ennen hoidon aloitusta lapselle ja hänen huoltajilleen tarjotaan mahdollisuutta tutustua uuteen varhaiskasvatusyksikköön. Tutustumisjaksot ovat yksilöllisiä kestoiltaan ja laajuudeltaan, niistä keskustellaan vanhempien kanssa aina etukäteen. Tutustumaan pääsee niin päiväkoteihin, esikouluihin, ryhmäperhepäiväkotiiin kuin perhepäivähoitajankin luokse. Ennen aloitusta lapsen huoltajien kanssa käydään alkukeskustelu, johon on käytössä kaupungille yhtenäinen keskustelurunko. Keskustelussa käydään läpi lapsen perhetilannetta, taustaa, tarpeita sekä rutiineja hoidonalun helpottamiseksi. Alkukeskustelun ja tutustumisen yhteydessä lapsella, huoltajilla ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus esittää toiveita ja kysymyksiä. Tutustumisprosessia sekä alkukeskustelun hyödyllisyyttä huoltajat voivat arvioida verkkopohjaisessa hoidon aloitusta koskevassa kyselyssä, joka täytetään 1–1,5 kuukautta hoidon aloituksen jälkeen.

Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, vasu. Tyypillisesti vasu laaditaan syyskaudella marraskuuhun mennessä, kuitenkin viimeistään kolme kuukautta lapsen hoidon aloituksesta. Lapsen vasua arvioidaan kevätkaudella ja aina tarvittaessa. Lapsen huoltajat kutsutaan mukaan vasun laatimisprosessiin, he saavat täyttää etukäteen Lapset puheeksi -osion sekä osallistua vasun kirjaamiseen sekä arviointiin. Lapsen tarpeiden

mukaan vasukeskustelussa voi olla mukana moniammatillista yhteistyötä, kuten esimerkiksi puheterapeutti tai psykologi.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatustyksiköstä toiseen on sujuva prosessi. Lapsen vasu ja muut mahdolliset asiakirjat siirtyvät huoltajien luvalla toiseen yksikköön joko sähköisesti tai paperiversiona. Ennen lapsen siirtymistä voidaan pitää siirtopalaveri, jossa uuden ja vanhan yksikön työntekijöitä sekä lapsen huoltajat ovat mukana keskustelussa. Siirtopalaverin tarkoituksena on mahdollistaa mahdollisimman yhtenäiset käytänteet ja lapselle mahdollisimman sujuva siirtymä. Siirtopalaveriin kutsutaan tarvittaessa lapsen tarpeista riippuen erilaisia yhteistyötahoja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana siirtopalaverissa, jos siirtävällä lapsella on tuen tarve. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen väliseen siirtymään on lomake, johon huoltajat saavat kirjata toiveitaan esiopetuksesta.

4.7. Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet

Indikaattori 25	Varhaiskasvatuksen järjestäjillä ja yksityisillä palveluntuottajilla on arviointijärjestelmä, jonka avulla varhaiskasvatuspalveluita ja pedagogiikkaa voidaan kehittää.
------------------------	---

Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuspalveluita arvioidaan suunnitelmallisesti. 2. Pedagogiikkaa arvioidaan suunnitelmallisesti. 3. Varhaiskasvatuspalveluita kehitetään arviointitietoon perustuen. 4. Pedagogiikkaa kehitetään arviointitietoon perustuen.
------------------	---

Indikaattori 26	Arviointiin ja kehittämiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen muodoista ja järjestämistavoista riippumatta kaikki varhaiskasvatuksen osapuolet, kuten toimijat organisaation eri tasoilla, lapset ja heidän huoltajansa sekä päätöksentekijät.
------------------------	---

Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointiin ja kehittämiseen. 2. Huoltajilla on mahdollisuus antaa palautetta. 3. Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan suunnitelmallisesti ja tuloksia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. 4. Lapsille luodaan mahdollisuuksia ikä- ja kehitystaso huomioiden osallistua varhaiskasvatustoiminnan arviointiin ja kehittämiseen. 5. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatus-toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. 6. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi päiväkodinjohtajien ja perhepäivähoidonohjaajien toimintaa joka toinen vuosi. 7. Sivistyslautakuntaan viedään tietoa varhaiskasvatuspalveluiden arvioinnista ja kehittämisestä.
------------------	--

8. Sivistyslautakunnalla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuspalveluiden arviointiin ja kehittämiseen.

Raision kaupunki varhaiskasvatuksen järjestäjänä arvioi varhaiskasvatuspalveluiden tarvetta ja tilaa. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat arvioivat varhaiskasvatusta koko kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden näkökulmasta. Arviointia ja kehittämistä tehdään muun muassa varhaiskasvatuksen johtajakokouksissa. Sivistyskeskuksen palveluverkkoselvityksen avulla tarkkaillaan varhaiskasvatuspalveluiden käyttöastetta ja saavutettavuutta sekä ennustetaan tulevan vuoden tarpeita. Sivistyslautakunnalla on myös mahdollisuus tarkastella valmistuvia paikallisia opetussuunnitelmia sekä esittää niihin liittyviä kysymyksiä ja kehitysehdotuksia.

Päiväkoteja auditoidaan varhaiskasvatuksen hallinnon, päiväkodinjohtajien ja korkeampien päättäjien toimesta, jotta henkilöstöä voidaan kuulla heille merkityksellisistä asioista. Auditoinneilla pyritään myös tarkkailemaan varhaiskasvatuksen laatua. Raision kaupungin varhaiskasvatuksen tavoitteena on auditoida neljä yksikkö vuodessa, mikä tarkoittaa sitä, että yhden kuntavaalikauden (neljä vuotta) aikana kaikki yksiköt tulevat auditoitua. Vähintään kerran vuodessa auditointiin kutsutaan mukaan ylempää johtoa ja kuntapäittäjiä.

Yksityiset palveluntarjoajat osallistuvat kuntatason arviointiin järjestäjä- ja yksikkötasolla.

Huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen arviointiin verkkopohjaisen kyselyn kautta joka toinen kevät (parilliset). Asiakaskyselyiden tulokset viedään tarkasteltavaksi myös sivistyslautakunnalle. Huoltajat voivat antaa palautetta varhaiskasvatuspalveluista myös suoraan päiväkodinjohtajalle, varhaiskasvatuksen hallintoon tai päiväkotiin/perhepäivähoitajalle. Huoltajien antamat palautteet käsitellään joko tiimeissä, yksikkökohtaisissa palaverissa tai tarpeen vaatiessa korkeammalla tasolla (Varjo ym.). Yksikkökohtaista arviointia huoltajilta pyydetään joka toinen vuosi (parittomat). Päiväkodinjohtajat keräävät yksikkönsä arvioinnit ja kokoavat niistä tiivistelmät organisaatiotasolle, yksikkötasolle sekä huoltajille.

Varhaiskasvatuspalveluita kehitetään kansalliselta tasolta, henkilöstöltä ja huoltajilta saatujen arviointitietojen perusteella. Esimerkiksi vuoden 2019 aloituskyselyn vastausten perusteella koettiin, että on tarpeellista kirjoittaa kaupungin nettisivuille infopakkaus niille huoltajille, joiden lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa ensimmäistä kertaa. Arviointitietoa voidaan esittää tarvittaessa myös varhaiskasvatuksen koulutus- ja kehittämissuuryhmälle. Koulutus- ja kehittämissuuryhmä järjestää varhaiskasvatuksen henkilöstölle joka vuosi kaksi kehittämispäivää, joissa vaihtuvalla sisällöllä saadaan lisää tietoa ja kehitetään toimintaa (esimerkiksi vuoden 2020 keväällä henkilöstöä koulutetaan lasten aivojen kasvusta ja kehityksestä).

Pedagogiikan arviointia tehdään ympäri vuoden etenkin varhaiskasvatusyksiköissä. Pedagogiikkaa arvioidaan, kun vuosittain laaditaan ja arvioidaan ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat sekä kaikkien lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat, vasut. Ryhmävasuja arviotaessa käytössä on kaikille yksiköille sama laadun arvioinnin lomake, joka käsitellään itsenäisesti,

tiimeissä sekä koko yksikön tasolla. Arvioinnin jälkeen tiimit määrittelevät ryhmänsä pedagogiselle toiminnalle uudet tavoitteet ja näin kehittävät toimintaa aina parempaan suuntaan. Lasten vasuihin on myöskin käytössä yhteinen lomake, jota jokaisen lapsen kohdalla käytetään ja päivitetään. Lasten vasut tehdään Raisiossa sähköiselle alustalle, mikä mahdollistaa kaikkien aiempien kirjausten tarkastelun, jolloin voidaan paremmin huomioida tavoitteiden mukainen arviointi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa muun muassa kehityskeskusteluiden yhteydessä, jotka päiväkodeissa järjestetään vuosittain.

Perhepäivähoidon arviointi tapahtuu keväisin toteutettavana perhepäivähoitajien itsearviointina. Ryhmäperhepäivähoidon arviointi tehdään ryhmän toiminnan arviona tiimeissä. Perhepäivähoidonohjaajat pitävät huolen arvioinnin toteutumisesta.

Joka toinen vuosi asiakaskyselyiden jälkeen henkilöstöltä pyydetään palautetta päiväkodinjohtajien ja perhepäivähoidonohjaajien työstä. Palautteet käydään kahden kesken läpi johtajien kanssa kehityskeskustelussa.

Lapset osallistuvat varhaiskasvatuksessa arviointiin ikä- ja kehitystasoa vastaavin keinoin. Lapsen vasun ensimmäinen sivu täytetään aina lapsen kanssa ja siinä huomioidaan lapsen vahvuudet ja toiveet. Lapset saavat arvioida varhaiskasvatuksessa tehtyjä toimintoja eri tavoin, esimerkiksi peukkuäänestyksellä (peukalo ylöspäin = toiminta oli kivaa, peukku alaspäin = toiminta ei ollut kivaa), hymynaamaäänestyksillä (erilaiset hymiöt, joita lapsi saa osoittaa mielipiteensä mukaan), kyselyillä tai muilla vastaavilla tavoilla. Lapsilla on myös aina mahdollisuus esittää toiveita toiminnasta tai toimintatavoista ja niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

4.8. Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä

Indikaattori 27	Paikallisella tasolla on selkeä varhaiskasvatuksen päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmä, johtamisen rakenteet ja menettelytavat. Johtamisjärjestelmä tukee henkilöstön pedagogista työtä ja lasten hyvinvointia sekä varmistaa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Johtamisen rakenteet ja menettelytavat ovat selkeät ja yhtenäiset. 2. Päiväkodinjohtajien ja varhaiskasvatuksen hallinnon (suunnittelija, koordinaattori ja varhaiskasvatusjohtaja) työhön sisältyy pedagogista johtamista.

Raision kaupungilla varhaiskasvatuspalveluiden esimies on varhaiskasvatuksen johtaja. Varhaiskasvatuksen johtajan alaisuuteen kuuluu päiväkodinjohtajien ja perhepäivähoidon ohjaajien lisäksi myös varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori sekä varhaiskasvatuksen suunnittelija. Jokaisella Raision kaupungin varhaiskasvatusyksiköllä on nimetty

päiväkodinjohtaja tai perhepäivähoidonohjaaja. Päiväkodinjohtajille on myös nimetty varajohtajat. Puistotoiminnasta vastaa toistaiseksi varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori.

Jokainen johtaja vastaa itsenäisesti yksiköstään/yksiköistään, mutta suuremmat linjaukset tehdään yhteisesti varhaiskasvatuksen johtajakokouksessa (Varjo) tai muilla ylemmillä organisaation tasoilla. Varjossa sovitaan yhteisistä menettelytavoista ja tiedotetaan kaikkia yhteisesti esimerkiksi mahdollisista muutoksista, joita päiväkodinjohtajien tai perhepäivähoidonohjaajien tulisi työssään ottaa huomioon. Varjo kehittää ja arvioi omaa toimintaansa 1–2 kertaa vuodessa. Varjon lisäksi johtajat voivat tavata toisiaan aluekohtaisissa tapaamisissa, jotka mahdollistavat alueellisesti yhteisten ominaisuuksien puheeksi oton ja ratkaisumallien kehittämisen.

Yksiköissään päiväkodinjohtajat huolehtivat palavereiden struktuureista ja varmistavat, että pedagogisen toiminnan arvioinnille jää aikaa sekä tiimikohtaisissa palavereissa että koko talon toimintaa koskevissa palavereissa. Päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidonohjaajat saavat nähtäväksi myös tiimien tiimisopimukset ja tiimikohtaisen arvioinnin tulokset. Johtajien vastuualueena on myös henkilöstön kehityskeskusteluiden pito kerran vuodessa. Kaupungilla on yhteinen pedagogisen johtamisen ja arvioinnin vuosikello -dokumentti, mihin on kirjattu kaikille yhteiset toimintamallit ja niiden deadlinet.

Indikaattori 28	Varhaiskasvatuksen johtaminen perustuu arviointi-, seuranta- ja ennakoitietoon sekä asiantuntija- ja tutkimustietoon. Varhaiskasvatuksen johtamisesta vastaavilla henkilöillä on riittävä varhaiskasvatuksen asiantuntemus ja johtamistaito.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksen hallinnolla ja päiväkodinjohtajilla on selkeät tavoitteet hoidon, kasvatuksen ja opetuksen sekä henkilöstön osaamisen kehittämiseksi. 2. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat arvioivat, seuraavat ja ennakoivat varhaiskasvatuspalveluiden järjestämistä ja pedagogiikan laatua. 3. Varhaiskasvatuksen hallinto ja päiväkodinjohtajat seuraavat asiantuntija- ja tutkimustietoa sekä kehittävät toimintaa niiden pohjalta. 4. Varhaiskasvatuksen hallinnon sekä päiväkodinjohtajan työtehtäviin valitessa noudatetaan varhaiskasvatuslain mukaisia kelpoisuusvaatimuksia.

Raision kaupunki noudattaa päiväkodinjohtajia valitessaan laissa määriteltyjä kelpoisuusvaatimuksia (31 §, 540/2018). Joka toinen vuosi kaupungin varhaiskasvatushenkilöstö vastaa verkkokyselyyn koskien varhaiskasvatusyksiköiden johtarakenteita. Päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidonohjaajat vastaavat myös itse kyselyyn. Vastauksia käsitellään kehityskeskustelussa ja siellä myös keskustellaan kehittämisen tarpeista. Soveltuvien osien vastauksia voidaan käsitellä myös Varjossa tai muissa

yhteisissä kokouksissa niissä tapauksissa, joissa kyselyn vastaukset tuovat esille kaikille johtajille samoja kehityskohteita.

Varhaiskasvatuksen johtajakokoukset sekä varhaiskasvatuksen johtajien ja erityisopettajien kokoukset (Varjo ja Varjo+vek) ovat foorumeita, joissa johtajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat käsittelevät yhteisesti koko organisaation arviointia, kehittämistä sekä pohtivat varhaiskasvatuksen laatua. Yksikkökohtaisesti jokainen johtaja seuraa oman yksikkönsä laatua yhteisesti sovittujen käytänteiden pohjalta (tiimiarviointien purku tms.). Näissä kokouksissa voidaan käsitellä ajankohtaista varhaiskasvatukseen kohdistuvaa tutkimustietoa. Ajankohtaisen tutkimustiedon seuraaminen on jokaisen työntekijän oma velvollisuus. Kaupunki ei seuraa työntekijöidensä aktiivisuutta tässä asiassa, mutta kannustaa tiedon jakamiseen.

Raision kaupungilla on yliopistokontakti Turun yliopiston Rauman yksikön varhaiskasvatuksen lehtoriin. Yliopistonlehtori on osallistunut yhtenä jäsenenä Raision kaupungin koulutus- ja kehittämistyöryhmään tuoden tuoreen tutkimusnäkömyksen varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoon. Rauman kasvatustieteen opiskelijat tekevät satunnaisesti tutkimusta Raision kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön. Tutkimusten tulosten perusteella varhaiskasvatuksen järjestämistä ja pedagogiikkaa pyritään kehittämään.

4.9. Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit

Indikaattori 29	Varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi tulee varata sellaiset henkilöstö- ja taloudelliset resurssit sekä suunnitella henkilöstörakenne siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstön sijoittelussa otetaan huomioon ihmissuhteiden jatkuvuus lasten näkökulmasta. 2. Varhaiskasvatukselle varatut resurssit mahdollistavat toiminnan toteutuksen lainmukaisesti huomioiden henkilöstömitoituksen. 3. Talous suunnitellaan vuosittain ja sen toteutumista seurataan systemaattisesti. 4. Henkilöstömäärä ja -rakenne noudattaa valtioneuvoston asetusta varhaiskasvatuksesta sekä varhaiskasvatustalousta.

Indikaattori 30	Henkilöstörakenne ja -määrä sekä muut resurssit lapsiryhmissä suunnataan siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsiryhmät muodostetaan siten, että lasten hoito, kasvatusta ja opetus voidaan toteuttaa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien mukaisesti ottaen huomioon lasten erilaiset tarpeet. 2. Henkilöstörakennetta arvioidaan ja tarvittaessa muokataan vuosittain lapsiryhmiä muodostettaessa. 3. Avustajien sijoittelu ryhmiin on suunnitelmallista ja perustuu lasten tarpeiden tukemiselle.

Raision varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät suunnitellaan joka vuosi loppukeväästä tulevaa kautta varten sekä tilannekohtaisesti. Lapsiryhmiä perustetaan varhaiskasvatukseen/esiopetukseen hakeneiden lasten määrän perusteella, ja niihin varataan lain osoittama määrä kasvatushenkilöstöä. Henkilöstön määrä arvioidaan yksikkökohtaisesti keväisin uusien lapsiryhmien tekoa suunnitellessa sekä tilannekohtaisesti jos tarve vaatii. Päiväkodinjohtaja suunnittelee ryhmät omiin yksiköihinsä yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muun kasvatushenkilöstön kanssa. Tarvittaessa suunnitteluun otetaan mukaan myös muita tahoja (esim. varhaiskasvatuksen koordinaattori, VarJo, varhaiskasvatustoiminnan johtaja). Avustajat sijoitellaan lapsiryhmiin lasten tarpeiden perusteella. Avustajien tarvetta ja sijoittelua arvioidaan joka vuosi marraskuussa.

Raisiossa on käytössä tarvetta vastaava määrä ryhmäperhepäiväkoteja, jotka toimivat niin kutsuttuina vararyhmiä perhepäivähoitajien tasausvapaiden, sairauslomien ja lomien aikana. Vararyhmissä vakituisten lasten määrä on pienempi kuin tyypillisessä ryhmäperhepäiväkodissa, jotta varahoitoon tuleville jää paikkoja. Tällä järjestelyllä turvataan perhepäivähoitajilla olevien lasten vuorovaikutussuhteiden pysyvyys silloinkin, kun oma hoitaja on poissa.

Varhaiskasvatuksen talouden resurssit määrellään kaupungin budjetissa tulevalle kalenterivuodelle. Päiväkodinjohtajat seuraavat omien yksiköidensä rahankäyttöä. Varhaiskasvatuksen johtaja seuraa koko varhaiskasvatusorganisaation menoja ja tuloja sekä huolehtii jatkotoimenpiteistä.

Kasvatushenkilöstön määrässä ja rakenteessa noudatetaan varhaiskasvatustalain ja valtioneuvoston asetusta varhaiskasvatuksesta. Alle kolmevuotiaita lapsia saa olla ryhmässä neljä yhtä kasvatusvastuullista aikuista kohden. Yli kolmevuotiaita lapsia saa ryhmässä olla seitsemän yhtä kasvatusvastuullista aikuista kohden. Jokaisessa päiväkotiryhmässä on vähintään yksi varhaiskasvatuksen opettaja.

4.10. Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu

Indikaattori 31	Työaikarakenteita sekä työaikojen suunnittelua ja järjestelyjä linjataan ja ohjataan niin, että henkilöstö voi toteuttaa suunnitelmallista varhaiskasvatusta hyödyntämällä ammatillista koulutustaan ja osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö saa työvuorolistansa viimeistään viikkoa ennen seuraavan listan alkamista. 2. Työajan suunnittelua varten on toimiva järjestelmä.

Indikaattori 32	Työaikarakenteet ja työajat ovat sellaiset, että henkilöstön ammatillinen osaaminen voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla ja lasten etu huomioiden.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksen opettajien SAK-aika on merkitty työvuorolistaan ja toteutuu. 2. Henkilöstön työaikarakenne on suunniteltu lapsiryhmän tarpeiden ja hoitoaikojen mukaan. 3. Päiväkodinjohtajan työ jakautuu hallinnollisen ja pedagogisen johtamisen välille. 4. Jokaisella henkilöstön jäsenellä on tieto omista vastuistaan ja tehtävänkuvastaan.

Päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidonohjaajat tai varajohtajat laativat työvuorolistat päiväkoteihin, esikouluihin ja ryhmäperhepäiväkoteihin. Työvuorot suunnitellaan lasten tarpeiden mukaan hyödyntäen TietoEdu-järjestelmää, josta näkyvät lasten läsnäoloajat. Työvuorolistojen laatimiseen Titania-järjestelmää. Perhepäivähoitajien työaika määräytyy lasten hoitoaikojen mukaan, ylittyviä työtunteja tasataan tasausvapailta. Työntekijät saavat työvuorolistat vähintään viikkoa ennen uuden listan alkamista. Vuorohoitoryhmien kasvatushenkilöstön tarkennetut työajat määräytyvät lasten ilmoitettujen hoitoaikojen mukaan aina edellisen viikon tiistaina. Päiväkodinjohtaja tai perhepäivähoidonohjaaja tarkistaa työvuorolistan toteutumisen listan loputtua.

Varhaiskasvatuksen opettajien suunnittelu-, arviointi- ja kehittämis aika, SAK-aika, laaditaan Raisiossa työvuorolistaan. SAK-aika määräytyy yksikkökohtaisesti päiväkodinjohtajan linjauksen mukaan. Yhteisesti on kuitenkin suositeltu, ettei SAK-aikaa pilkota liian pieniin osiin ja pyritään siihen, että välillä saman yksikön opettajien SAK-ajat ovat samoihin aikoihin, jotta yhteinen suunnittelu aika tukee opettajien vertaisvuorovaikutusta. SAK-ajasta osan voi tehdä kotona, kuitenkin enintään kolme tuntia. Kaikki SAK-aika merkitään työvuorolistaan.

Päiväkodinjohtajien pedagogiseen johtamiseen paneudutaan säännöllisesti Varjo+Vek:in kokouksissa sekä muissa yhteisissä kokouksissa.

Päiväkodinjohtajat ovat pääosin hallinnollisia johtajia. Varhaiskasvatusryhmien pedagoginen vastuu on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla/opettajilla.

4.11. Lapsiryhmän rakenne ja koko

Indikaattori 33	Lapsiryhmien rakenne ja koko muodostetaan siten, että lasten etu, hyvinvointi ja oppimisen edistäminen ovat ensisijaisia perusteita.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsiryhmien koko ja rakenne määritetään vuosittain. 2. Lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ryhmässään. 3. Lapsi saa tarvitsemaansa tukea ryhmässään. 4. Lapsi on vertaisryhmänsä jäsen.

Lapsiryhmien koko ja rakenne määritetään vuosittain keväisin perustuen varhaiskasvatukseen hakeneiden lasten määrään ja ikäjakaumaan. Ryhmien laadinnassa mukana on päiväkodinjohtaja ja tarvittaessa kasvatushenkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatustoiminnan koordinaattori ja muita yhteistyötahoja. Lapsiryhmän rakenne voi muuttua kesken toimikauden, jos ryhmän lapset täyttävät kolme vuotta.

Lapsiryhmän rakennetta voidaan tarvittaessa muokata myös kesken kautta. Lasten tuen tarpeet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet arvioidaan vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Lapsia havainnoidaan varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti havainnointitalojen kautta. Tarvittaessa lapsen sosiaalisista suhteista voidaan laatia sosiogrammi, jotta saadaan selville lapsen kuulumisen kaveriporukoihin.

Joka toinen vuosi toteutettavaan verkkopohjaiseen asiakaskyselyyn liitetään kysymyksiä myös lapsille. Kyselyn vastausten perusteella pyritään arvioimaan, millaisena lapset kokevat varhaiskasvatuksen arkea.

4.12. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Indikaattori 34	Varhaiskasvatuksen kaikki oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, monipuolisia ja oppimista edistäviä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaikissa yksiköissä on yhteisesti linjattu turvallisuussuunnitelma, jota yksiköt täydentävät omien tilojensa suhteen. 2. Yksiköissä suoritetaan palo- ja terveystarkastuksia. Raporteissa mainittuihin puutoksiin puututaan välittömästi. 3. Lasten allergiat ja erityisruokavaliot huomioidaan 4. Kaikissa yksiköissä on laadittu ja noudatetaan kiusaamisen ehkäisy suunnitelmaa. 5. Miniverso-ohjelma on käytössä kaikissa päiväkotiyksiköissä, joissa on neljä vuotta täyttäneitä lapsia. 6. Retkille lähtiessä täytetään retkisuunnitelma, joka on yhteisesti määritelty. 7. Uudet työntekijät saavat perehdytyksen työtehtäviinsä sekä työympäristöönsä. 8. Oppimisympäristöt suunnitellaan lasten tarpeiden mukaisiksi huomioiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, ryhmien varhaiskasvatussuunnitelma ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. 9. Oppimisympäristöinä käytetään yksiköiden omien tilojen lisäksi ulkotiloja, metsiä, puistoja, kaupungin liikuntatiloja sekä kulttuuriympäristöjä. 10. Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden mukaan. 11. Varhaiskasvatuksen tilat ja välineet mahdollistavat monipuolisen leikin ja toiminnan.

Jokaiseen varhaiskasvatusyksikköön on laadittu yksikkökohtainen turvallisuussuunnitelma. Päiväkodinjohtaja vastaa turvallisuussuunnitelman päivittämisestä. Jokaiseen yksikköön on nimetty myös turvallisuusvastaava. Raision kaupungin terveystarkastajat valvovat päiväkotien (myös yksityisten) ja ryhmäperhepäiväkotien tiloja säännöllisin väliajoin. Palo- ja pelastuslaitos huolehtii myös kiinteistöjen palotarkastuksista, kaupungin edustajana mukana on päiväkodinjohtaja sekä kiinteistöhuollon työntekijä.

Yksiköt tekevät poistumisharjoituksia vuosittain. Vuosittain harjoitellaan myös lapsen katoamistilannetta. Uudet työntekijät perehdytetään työpaikan ympäristöön ja käytänteisiin sekä työtehtäviinsä. Perehdytyksessä hyödynnetään varhaiskasvatuksen omaa perehdyttämissuunnitelmaa (pitkille ja lyhyille sijaisuuksille) sekä uusille vakituisille voidaan soveltaen hyödyntää Raision kaupungin yhteistä perehdyttämissuunnitelmaa (Raitilta). Johtaja perehdyttää yleiset työntekoa ja Raision kaupunkiin liittyvät asiat. Tiimi perehdyttää tiiminsisäiset asiat.

Lasten allergiat ja erityisruokavaliot kirjataan lapsen varhaiskasvatussopimukseen ja tieto siirretään myös ruokaa valmistaviin keittiöihin ja jakelukeittiöihin. Henkilökunta on tietoinen kaikista lapsiryhmänsä

allergioista. Raisiossa on mahdollista saada erityisruokavalio vakaumuksen tai lääkärin toteaman allergian perusteella.

Kaikissa Raision varhaiskasvatussyksiköissä kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma on osana ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa, jonka jokainen ryhmä laatii ja arvioi vuosittain. Kiusaamisen ehkäisemiseksi kaikki Raision päiväkotien neljä–kuusivuotiaiden ryhmät ovat ottaneet käyttöön MiniVerso-käytänteen. MiniVerso perustuu vertaissovitteluajatukselle, ja sen avulla lapsille opetetaan muun muassa empatiataitoja. Osa alle neljävuotiaiden lasten kanssa työskentelevistä on ottanut MiniVerson käyttöön soveltavasti.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt suunnitellaan lasten tarpeiden mukaisiksi huomioiden lasten ja ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden mukaan. Uusia huonekaluja ym. hankkiessa otetaan huomioon niiden muokkautumiskyky erilaisiin oppimisympäristöihin. Oppimisympäristöinä käytetään yksiköiden omien tilojen lisäksi ulkotiloja, metsiä, puistoja sekä kaupungin liikunta- ja kulttuuritiloja.

Varhaiskasvatussyksikön ulkopuolelle lähdeettäessä ryhmät täyttävät aina retkisuunnitelman, mistä käy ilmi retkelle mukaan lähtevät, vastuuaikeiset, riskiarvio sekä kuvaukset retken kohteesta, sisällöstä ja kestosta. Retkisuunnitelma palautetaan aina päiväkodinjohtajalle tai perhepäivähoidonohjaajalle. Jokaiselle varhaiskasvatussyksikölle on määritelty tietty lähiympäristö. Toimintakauden alussa yksiköt tekevät koko vuoden kestävä retkisuunnitelman lähiympäristölle. Tämä järjestely mahdollistaa esimerkiksi perhepäivähoitajien lähipuistoretket ja poistaa ylimääräistä paperityötä.

5. Laadun prosessitekijät ja niiden arviointi

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) prosessilaatua määrittävät indikaattorit kuvaavat niitä ydintoimintoja, joilla on suora yhteys lapsen kokemuksiin. Kysymys on pedagogiikan laadusta sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön laadusta. Indikaattoreille on laadittu Raision kaupungin varhaiskasvatuksessa kriteerit, joiden avulla toiminnan laatua voidaan mitata. Kriteerejä voidaan käyttää hyödyksi toimintaa kehittävässä arvioinnissa, jolloin arviointi on luonteva osa pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen prosessia.

Kriteerien pohjalta arviointi tehdään siten, että ryhmissä työskentelevä henkilöstö tekee arvioinnin samanaikaisesti. Arviointi lähtee aina itsearviointiin. Itsearviointin pohjalta käydään tiimissä pedagoginen keskustelu ryhmän pedagogisesta toiminnasta kriteeristön pohjalta. Tiimikeskustelussa keskitytään pedagogisen toiminnan vahvuuksiin ja löydetään kehittämisen kohteita. Tiimiarvioinnista nousseet asiat käydään läpi yksikön yhteisissä pedagogisissa palaverissa kaksi kertaa toimintakauden aikana. Varhaiskasvatuksen johtajat ja erityisopettajat käyvät arvioinnista nousseet onnistumiset ja kehittämisen kohteet läpi keskustellen yhteisessä palaverissa koko kaupungin osalta. Arvioinnista tehdään vuosittainen koonti, jonka pohjalta kerätään koko kaupungin varhaiskasvatusta koskevaa tietoa laadusta ja kehittämiskohteista. Tämän jälkeen voidaan suunnitella pedagogiikan laatua tukevia koulutuksia, työpajoja ja materiaalihankintoja.

Laadun prosessitekijöiden indikaattorit kriteereineen on kirjan sivuilla siten, että ne on tulostettavissa arviointikorteiksi. Siten henkilöstön on helppo ottaa ne esille ja säännölliseen käyttöön.

Indikaattori 3	Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö vastaa lasten tarpeisiin empaattisesti. 2. Henkilöstö osoittaa olevansa kiinnostunut lasten ajatuksista ja virittää yhteistä keskustelua. 3. Henkilöstö rohkaisee lapsia ilmaisemaan mielipiteitään arjen eri tilanteissa. 4. Lasten mielipiteet, tunteet ja aloitteet huomioidaan ja niistä keskustellaan ryhmässä.

Kuvio 3: Laadun prosessitekijöiden indikaattorit on tulostettavissa arviointikorteiksi.

5.1. Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus

Indikaattori 1	Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö puhuu lapsille kauniisti ystävälliseen äänensävyyn asettuen lapsen tasolle. 2. Henkilöstö kohtelee lapsia yhdenvertaisesti ja kohtaa lapset heitä arvostavasti. 3. Jokaisella lapsella on mahdollisuus lempeään kosketukseen ja syliin. 4. Lapsiryhmässä ollessaan henkilöstö osoittaa olevansa keskittyneesti läsnä.
Indikaattori 2	Henkilöstö on vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tavalla, joka vastaa lasten kehitystä, kiinnostuksen kohteita sekä oppimisen valmiuksia.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö huomioi vuorovaikutuksessa ja keskustelussa sekä lapsen iän että kehityksen tason. 2. Henkilöstö osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen kiinnostuksen kohteisiin sekä toimii sen mukaisesti. 3. Pedagoginen toiminta vastaa lapsen yksilöllisiä oppimisen valmiuksia ja herkkyyksia.
Indikaattori 3	Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö vastaa lasten tarpeisiin empaattisesti. 2. Henkilöstö osoittaa olevansa kiinnostunut lasten ajatuksista ja virittää yhteistä keskustelua. 3. Henkilöstö rohkaisee lapsia ilmaisemaan mielipiteitään arjen eri tilanteissa. 4. Lasten mielipiteet, tunteet ja aloitteet huomioidaan ja niistä keskustellaan ryhmässä.

Indikaattori 4	Henkilöstö käyttää kieltä mahdollisimman rikkaalla ja monipuolisella tavalla lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Henkilöstö mukauttaa kielenkäyttönsä lapsen kokemusmaailmaan, sanoittaa toimintaa kielellisesti ja innostaa lapsia osallistumaan päivittäiseen kielelliseen vuorovaikutukseen omien edellytystensä ja taitojensa mukaisesti.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö lukee jokaiselle lapselle kuvakirjoja hyvässä vuorovaikutuksessa. 2. Havainnollistetaan ja dramatisoidaan laulut, lorut, sadut ja kerronta. 3. Henkilöstö tukee lasten kielen ymmärtämisen ja tuottamisen taitoja sanallistamalla toimintaa sekä rohkaisemalla heitä puhumaan erilaisissa tilanteissa. 4. Lapsille esitetään avoimia kysymyksiä (mitä tiedät tästä, miten teit sen?)

Indikaattori 5	Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisun tapoja.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö havainnoi lasten erilaisia ilmaisun tapoja ja työskentelee sen mukaisesti, että lapsi kokee tulevansa ymmärretyksi. 2. Jokainen saa huomiota ryhmässä päivittäin. 3. Tarvittaessa käytetään vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä, kuten esimerkiksi kuvatukea.

Henkilöstön jäsenet tiedostavat, että heidän tapansa olla **vuorovaikutuksessa** välittyvä mallina lapselle. Hyvän vuorovaikutuksen edellytys on se, että henkilöstöllä on positiivinen käsitys lapsesta. Heidän tulee pyrkiä löytämään lapsen vahvuudet ja hyödyntää niitä lapsen kehityksen tukemiseksi. Hyvä vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa on aina aikuisen vastuulla.

Henkilöstö arvostaa aitoa läsnäoloa, he asettautuvat lapsen tasolle ja ovat läsnä ja kuuntelevat lasta. Sensitiivinen aikuinen tunnistaa lasten tunteita ja tunnistaa tunnetiloja herkästi. Sensitiivistä kohtaamista lapsen kanssa edistää positiivinen asenne, kiireettömyys, lasten osallisuus ja pienryhmätoiminta.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa lapsia rohkaistaan käyttämään kieltä monipuolisesti ja näin herätellään kiinnostusta niin suulliseen kuin kirjoitettuun kieleen. Kielitietoinen ammattilainen ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lapsen kehityksessä, oppimisessa ja vuorovaikutuksessa. Henkilöstön jäsenet ymmärtävät, että he ovat lapselle kielellisiä malleja. Lasten kielelliset lähtökohdat otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Ryhmän pedagogisessa toiminnassa huomioidaan erilaiset kielitietoiset oppimisympäristöt.

5.2. Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen

Indikaattori 6	Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Havainnointia on tehty lapsen vasun laatimiseksi. 2. Lasten vasut on laadittu huolella siten, että kirjatut tavoitteet ja pedagoginen toiminta ovat yhteneväiset. 3. Lapsen kehitystä ja oppimista kuvaavaa dokumentointia on tehty. 4. Lasten omat mielipiteet selvitetään ja osallisuus toteutuu vasua laadittaessa.

Indikaattori 7	Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa. Yhdessä lasten kanssa monipuolisesti menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ryhmän toimintaa dokumentoidaan monipuolisesti. 2. Toimintaa on tehty näkyväksi dokumentoinnin avulla. 3. Lapset näyttäytyvät dokumentoinnissa aktiivisina, eivät ainoastaan dokumentoinnin kohteena. 4. Projekteihin palataan ja niitä arvioidaan.

Havainnointi on aina toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin perusta. Henkilöstö käy säännöllisesti keskustelua saaduista havainnoista ja se dokumentoidaan. Lasten vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet korostuvat toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ja pedagogisessa dokumentoinnissa se korostuu. Säännöllisen havainnoinnin avulla henkilöstö saa tietoa lapsesta ja lapsiryhmästä, jotta se edistää heidän oppimistaan, hyvinvointia ja osallisuutta. Lasten vasut tehdään saatujen havaintojen perusteella yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lasten ideat, ajatukset, toiveet, tarpeet ja vahvuudet ovat **pedagogisen dokumentoinnin** lähtökohta. Pedagoginen dokumentointi koostuu havainnoista, lasten vasuista, lasten kasvunkansioista, valokuvista, töistä, piirustuksista, haastatteluista sekä muista menetelmistä. Lapset ovat osallisena dokumentoinnissa ja saavat vaikuttaa siihen, mikä on merkityksellistä heitä koskevassa dokumentoinnissa. Pedagogisen dokumentoinnin yksi lähtökohdista on tuoda varhaiskasvatuksen toimintaa näkyväksi ja se mahdollistaa vanhempien osallisuuden toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Pedagogisten dokumenttien avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten oppimat asiat, tiedot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla ja siten ovat varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun lähtökohta.

5.3. Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt

Indikaattori 8	Varhaiskasvatuksen toiminta on lapsille merkityksellistä, oppimaan haastavaa sekä innostavaa
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapselle annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun yhdessä henkilöstön kanssa ja aloitteet toimivat yhteisten projektien pohjana. 2. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus valita toimintojaan sekä kokea innostusta ja iloa yhdessä tekemisestä. 3. Henkilöstö auttaa lapsia onnistumaan ja antaa myönteistä palautetta lasten toiminnasta päivittäin. 4. Lapset osallistuvat aikuisen suunnitteleman toiminnan arviointiin.
Indikaattori 9	Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsilla on mahdollisuus päivittäin pitkäkestoiseen leikkiin ilman keskeytyksiä. 2. Henkilöstö ohjaa ja osallistuu lasten leikkiin päivittäin. 3. Henkilöstö ohjaa ja kannustaa lapsia liikkumiseen päivittäisen liikkumissuosituksen (Liikkuva varhaiskasvatus) mukaisesti. 4. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää omaa luovuuttaan. 5. Pedagogisessa toiminnassa huomioidaan viikoittain kaikki oppimisen osa-alueet ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteet.
Indikaattori 10	Lapsen yksilöllisyys huomioidaan niin, että jokainen lapsi oppii tunnistamaan ja löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pedagoginen toiminta suunnitellaan niin, että lapsen yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet on huomioitu sekä ne on kirjattu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. 2. Lapsen vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamisessa käydään vuoropuhelua huoltajien kanssa. 3. Varhaiskasvatuksen toiminta perustuu pienryhmätoimintaan, joka mahdollistaa lapsen yksilöllisen kohtaamisen päivittäin sekä toiminnan suunnittelun lasten vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet huomioiden.

Indikaattori 11	Ruokailutilanteet, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisesti.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö suunnittelee ja arvioi viikoittain perustoimintojen sujuvuutta. 2. Lapset voivat itse vaikuttaa annoskokoon, kokeilla ruokia myönteisesti kannustettuna kaikin aistein ja harjoittelevat ruokapöytäkeskustelua. 3. Henkilöstö auttaa lasta eri arjen tilanteissa, mutta kannustaa ja opettaa sensitiivisesti omatoimisuuteen. 4. Lepoaikassa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet levon kestossa, menetelmissä ja ympäristössä.
Indikaattori 12	Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnustetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestään tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Havainnoidaan lapsen kehitystä säännöllisesti ja havainnot kirjataan ylös esim. havainnointitaloihin. 2. Havainnoista keskustellaan vanhempien kanssa. 3. Tuen tarpeet, tavoitteet ja sovitut menetelmät on kirjattu selkeästi lapsen vasuun ja ne ohjaavat tiimin pedagogista työtä. 4. Monialaista yhteistyötä tehdään lapsen tuen tarpeiden mukaan. 5. Lapsen taitojen edistymistä ja annettua tukea arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa ja se kirjataan lapsen vasuun.
Indikaattori 13	Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsilta kysytään kehitystasolle sopivalla tavalla toiveita ja mielipiteitä oppimisympäristöstä esimerkiksi keskustelemalla tai kuvia apuna käyttäen. 2. Lasten mielenkiinnon kohteita, vahvuuksia ja tuen tarpeita havainnoidaan ja hyödynnetään oppimisympäristön suunnittelussa leikkiä tukevalla tavalla. 3. Päiväkodin sisätiloja käytetään monipuolisesti sekä luovuutta, ilmaisua, tutkivaa oppimista ja aktiivista toimintaa tukevat välineet ovat lasten saatavilla. 4. Päiväkodin pihoja ja lähiympäristöä hyödynnetään liikkumisessa (Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman mukaisesti) ja muussa pedagogisessa toiminnassa.

Indikaattori 14	Henkilöstö rakentaa päivittäiset siirtymätilanteet joustaviksi ja johdonmukaisiksi siten, että päivän kokonaisuus muodostuu lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevaksi.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö ennakoi siirtymätilanteita lasten kanssa. 2. Henkilöstö suunnittelee siirtymät siten, että ne tapahtuvat joustavasti pienryhmissä. 3. Henkilöstö ennakoi siirtymätilanteet, kertoo lapselle, mitä häneltä odotetaan sekä antaa positiivista palautetta onnistumisesta. 4. Arkitoimintapedagogiikkaa hyödynnetään ryhmän toiminnassa.

Lasten **osallisuus** toiminnan suunnittelussa on onnistunutta silloin, kun lapsi kokee osallistuneensa siihen. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa teemat voivat nousta esille lasten leikeistä, keskustelun aiheista tai muista havainnoista. Lapset voivat suoraan myös osallistua toiminnan suunnitteluun. Osallistavan pedagogiikan avulla pyritään kannustamaan ja osallistamaan lapsia tutustumaan erilaisiin asioihin ja ilmiöihin. Mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun innostaa ja sitouttaa lasta osallistumaan toimintaan ja sen toteutukseen.

Kun **lapset arvioivat** aikuisen suunnittelemaa toimintaa, huomioidaan se, että arvioitava asia on ajallisesti lähellä ja tarpeeksi konkreettinen. Paras keino lasten arviointiin on arjen tilanteissa, joissa on mahdollisuus keskustella lapsen kanssa. Lasten arviointi keskittyy toimintaan ja oppimisympäristöön sekä omaan kokemukseen ja onnistumisen huomaamiseen. Jotta arviointi on hyödyllistä lapsen kannalta, hän näkee, että hänen tekemää arviointia hyödynnetään.

Leikki on keskeisin toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Henkilöstön keskeinen tehtävä on turvata leikin edellytykset, vastata lasten leikkialoitteisiin, ohjata leikkiä ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Henkilöstö tukee lasten kuvallisen, sanallisen, ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea eri taiteenlajeja ja kulttuuria. Se vahvistaa lasten ymmärrystä ja arvostusta taiteisiin sekä kulttuuriperintöön.

Varhaiskasvatusyksiköittäin ja tiimeittäin kaikki **arjen tilanteet** suunnitellaan niin, että ne tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Laadukas pedagoginen toiminta nähdään kokonaisvaltaisena koko päivän kestäväenä pedagogisena toimintana ryhmissä, missä lasten osallisuus ja tarpeet on huomioitu lasten eduksi. Varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteita arvioidaan säännöllisesti tiimeissä, jotta arki olisi sujuvaa niin lasten kuin henkilökunnan kannalta.

Varhaiskasvatuksessa **oppimisympäristön** tavoitteena on edistää oppimista ja se on turvallinen ja terveellinen ympäristö olla lapselle. Lasten kanssa suunnitellaan kaikenlaisia oppimisympäristöjä, missä pedagoginen toiminta tapahtuu. Myönteinen yhteishenki näkyy

myös lasten keskinäisissä suhteissa. Henkilöstö auttaa lapsia ryhmäytymisessä niin, että jokainen lapsi tuntee olevansa ryhmän jäsen. Eri tiloja, välineitä ja kalusteita hyödynnetään monipuolisesti toiminnassa. Lapsille tarjotaan mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteilla ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten leikit, ideat ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristössä.

Oppimisympäristöä voidaan **arvioida** lapsia havainnoimalla, jotta se vastaa lasten tarpeita. Lapsille annetaan myös mahdollisuus arvioida oppimisympäristöä, esimerkiksi erilaisin hymynaamoin tai vastaavanlaisilla arviointimenetelmillä.

5.4. Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla

Indikaattori 15	Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksiköidensä pedagogiikan tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta johtamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä henkilöstön työssä oppimisen mahdollistamisesta. Pedagogiikan johtaminen toteutuu varhaiskasvatuksen opettajien tuella ja koko henkilöstöä osallistaen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jokaisella yksiköllä tulee olla toimintakulttuuria kehittävä toiminta-ajatus, mikä tulee olla koko työyhteisön tiedossa. 2. Toimintakulttuuria kehittävä toiminta-ajatus käsitellään syyskauden alkupuolella yksikön kehittämispäivässä. 3. Johtaja vastaa siitä, että tiimit käsittelee opettajan johdolla syys- huhtikuun aikana ennakkoon sovitut indikaattorit kuukausittain kahden vuoden kierron mukaisesti. 4. Yksikön pedagogiset palaverit pidetään arviointien pohjalta vähintään kaksi kertaa toimikauden aikana johtajan johdolla siten, että koko henkilöstö on niistä tietoinen.
Indikaattori 16	Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toiminnan tavoitteiden toteutuminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koko henkilöstö yhdessä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää pedagogista toimintaa.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmänsä pedagogisesta toiminnasta, mikä näkyy tiimin selkeänä ja tavoitteellisena toimintana. 2. Kasvatusyhteistyö suunnitellaan ja periaatteet kirjataan tiimisopimukseen syyskuun loppuun mennessä siten, että tehtävänkuvat ja vastuut ryhmän sisällä ovat selkeät. 3. Tiimissä käydään pedagogista keskustelua, jota johtaa varhaiskasvatuksen opettaja. 4. Kasvatustyö ja sen pedagoginen arviointi on laatukäsikirjan laatuindikaattorien mukaista.

Johtajan tehtävä on edistää innostamalla työyhteisöä säännölliseen toimintakulttuuria kehittävään keskusteluun. Tavoitteena on käydä jatkuvaa arvo- ja perustehtäväpohjaista keskustelua toimintaa ohjaavista lapsi-, oppimis- ja kasvatuskäsityksistä. Johtajan tehtävänä on tehdä yhteiset työkäytännöt näkyväksi ja niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat on otettava mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen ja arviointiin.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa toiminta on pedagogisesti perusteltua ja työtä suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä tiimin kanssa.

5.5. Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri

Indikaattori 17	Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.
------------------------	--

Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstön keskinäinen myönteinen vuorovaikutus ja vuorovaikutus lasten kanssa, positiivinen asenne sekä tasa-arvoinen kohtaaminen näkyvät ryhmän ilmapiirissä. 2. Ryhmässä on yhteisesti sovitut toimintatavat ja säännöt, jotka on laadittu yhdessä lasten kanssa heidän ikä- ja kehitystaso huomioiden. 3. Henkilöstö havainnoi yksittäisen lapsen ilmaisemaa kokemusta turvallisuuden ja hyvän olon tunteesta.
------------------	--

Indikaattori 18	Henkilöstö ja lapset yhdessä muodostavat oppijoiden yhteisön, jossa kaikkien lasten mielekäs osallistumisen toimintaan toteutuu. Henkilöstö tukee lasten ryhmätoimintaa ohjaten ja esimerkkiä antaen.
------------------------	---

Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Toiminta on sisällöltään monipuolista ja eri oppimisen alueet huomioivaa. 2. Henkilöstö ja lapset sitoutuvat yhdessä rakennettuun toimintaan, mikä näkyy lasten osallisuutena ja innostumisena. 3. Henkilöstö ja lapset muodostavat yhdessä ilmapiirin, joka kannustaa kokeilemaan, sallii erehtymisen ja epäonnistumisen sekä annetaan tukea uudelleen kokeilemiseen ja onnistumiseen.
------------------	--

Indikaattori 19	Henkilöstö rakentaa ja ohjaa ryhmän toimintakulttuuria systemaattisesti siten, että se edistää, pitää yllä ja kehittää yhteenkuuluvuutta. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa kokea olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö tukee lasten monipuolisten kaverisuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lasten kanssa harjoitellaan myönteisiä keinoja olla vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa ja heille kerrotaan, mitä heitä ryhmän jäsenenä odotetaan. 2. Henkilöstö huolehtii ryhmäytymistä koko toimikauden ajan ja huomioi kesken kauden ryhmään tulevat uudet lapset. 3. Lasten keskinäistä vuorovaikutusta havainnoidaan, ystävyyssuhteita tuetaan ja ne huomioidaan esimerkiksi leikkiryhmiä muodostettaessa. 4. Henkilöstö puuttuu lasten väliseen kiusaamiseen lapsen sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja rakentavalla tavalla. Menetelmänä käytetään Miniversoa kaikkien yli 4 -vuotiaiden kanssa.

Indikaattori 20	Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevansa kuulluksi sekä arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstö selvittää ja huomioi lapsen mielipiteet häntä itseään koskevissa asioissa. 2. Henkilöstö huomioi jokainen lapsen yksilölliset lähtökohdat päivittäisessä toiminnassa. 3. Jokainen lapsi kokee kuuluvansa ryhmään ja olevansa tärkeä osa ryhmää.

Indikaattori 21	Henkilöstö rakentaa ja ylläpitää ryhmässä ilmapiiriä, joka perustuu lasten yksilöllisten erojen sekä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja katsomusten arvostamiselle. Henkilöstö tukee lasten monikielisyyttä ryhmässä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. 2. Henkilöstö tietää toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista siten, että tietoa voidaan hyödyntää toiminnassa. 3. Kasvatuksessa ja opetuksessa arvostetaan lapsen äidinkieltä/-kieliä. Monikielisyydelle annetaan tilaa varhaiskasvatuksen arjessa ja pedagogisessa toiminnassa.

Oppimisympäristö on kokonaisuus, joka syntyy toiminnassa yhdessä tekemällä. Erilaiset ympäristöt rikastuttavat lasten kokemusmaailmaa. Oppimisympäristössä huolehditaan, että aikuisten vuorovaikutus toimii toisten aikuisten ja lasten kesken. Positiivinen asenne, huumori sekä tasa-arvoinen kohtaaminen lisäävät niin lasten kuin aikuisten viihtyvyyttä. Fyysisen ympäristön turvallisuuden ja terveellisyyden arviointia tehdään yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa (ateriapalvelut, työterveyshuolto, työsuojelu, tekninen toimi).

Lapsiryhmässä on **ilmapiiri**, jossa uskalletaan kokeilla uusia toimintatapoja ja jakaa uusia ideoita, erehtyminen on sallittua. Ryhmässä arvostetaan toisen tekemistä ja saadaan kannustusta ja tukea. Oppivassa yhteisössä opitaan toisilta ja arvioidaan säännöllisesti toimintaa. Lasten osallisuus lisää yhteenkuuluvuutta. Uusia asioita opitaan yhteistoiminnan kautta. Arvostetaan turvallista ja luottavaista vuorovaikutusta. Yhteisellä tekemisellä, jossa jokaisen osaaminen ja mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Henkilöstö havainnoi, miten lapsi toimii ryhmässä ja suunnittelee toimintaa lasten tasapuolista kanssakäymistä tukevaksi.

Lasten kanssa pohditaan **kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin sekä kulttuuriin tapoihin** liittyviä kysymyksiä. Henkilöstöllä on taito tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä. He osaavat myös arvioida omia arvoja ja asenteita. Jotta monikieliset lapset saavat kokemuksen siitä, että kaikki kielet ovat ympäristössä sallittuja ja arvokkaita, **monikielisyydelle** annetaan tilaa varhaiskasvatuksen arjessa ja pedagogisessa toiminnassa.

5.6. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö

Indikaattori 22	Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tiimi arvioi ja kehittää toimintakulttuuria ammatillisissa keskusteluissa säännöllisesti. 2. Jokaisella tiimin jäsenellä on mahdollisuus sanoa oma näkemyksensä ja kehittää tiimin toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi. 3. Ryhmän toiminnassa arvostetaan ja kunnioitetaan jokaisen ammatillista osaamista.

Indikaattori 23	Varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri ammattiryhmien ammatilliset velvollisuudet, osaamisen ja vastuut osana varhaiskasvatustyön kokonaisuutta. Henkilöstö hyödyntää erilaista osaamista varhaiskasvatustyössä ja sen kehittämisessä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tiimin jäsenillä on selkeästi määritellyt työtehtävät ja vastualueet ja niistä on keskusteltu tiimin kesken. 2. Tiimin jäsenet tunnistavat oman osaamisensa ja kehittämisalueensa sekä osallistuvat aktiivisesti koulutuksiin. 3. Henkilöstön ammatillinen osaaminen ja vahvuudet näkyvät koko tiimin varhaiskasvatuksen työn laadussa ja sen kehittämisessä.

Indikaattori 24	Henkilöstö tunnistaa omat ja yhteistyötahojen ammatilliset vastuut ja osaamisen sekä hyödyntää niitä monialaisessa yhteistyössä.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsen etu ja hyvinvointi on ammatillisen työn lähtökohta. 2. Eri ammattikunnat tekevät tavoitteellista ja suunnitelmallista yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. 3. Varhaiskasvatuksen henkilöstön edustajan oma asiantuntijuus ja vahvuus näkyy lapsen monialaisessa yhteistyöverkostoissa.

Varhaiskasvatukseen toimintakulttuuriin kuuluu **henkilöstön keskinäinen avoin keskusteleva vuorovaikutus ja yhteistyö**. Varhaiskasvatuksessa toimii useita eri ammattiryhmiä ja heidän muodostamia tiimejä tai verkostoja. Varhaiskasvatuksen ammattiryhmillä on ammatillinen osaaminen sekä asiantuntemus, jota osataan hyödyntää varhaiskasvatustyöyksiköissä. Asiantuntijatiedon ja osaamisen jakaminen tiimi- ja työyhteisöpalaverissa sekä säännöllinen itsearviointi ja toimiva palautejärjestelmä edesauttaa ammatillista kehittymistä sekä kehittää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Raision varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun, muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken sekä perusopetuksen henkilöstön kanssa. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsen tarpeita vastaavaksi. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

5.7. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

Indikaattori 25	Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Varhaiskasvatuksen alkukeskustelu ja tutustumisjakso toteutuu. 2. Lapsen vasukeskustelut on käyty ja huoltajan näkemys on huomioitu lapsen vasun kirjauksissa ja pedagogisissa kirjauksissa. 3. Tiedonkulku ryhmän ja huoltajien välillä on sujuvaa ja henkilöstö on aktiivinen pedagogisen toiminnan tiedottamisesta. 4. Perheitä arvostetaan ja lapsen asioista keskustellaan vanhempien kanssa tavalla, joka rakentaa luottamussuhdetta.

Indikaattori 26	Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin mahdollistetaan. Erilaisia kasvatusyhteistyön muotoja ja toimintatapoja suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.
Kriteerit	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ryhmän henkilöstö tiedottaa säännöllisesti toiminnasta vanhemmille, antaa mahdollisuuksia vaikuttaa ryhmän toiminnan suunnitteluun ja mahdollisuuksia osallistua toimintaan. 2. Huoltajien palautetta toiminnasta kerätään säännöllisesti yhteisesti sovittujen toimintaperiaatteiden mukaisesti ja toimintayksiköittäin. 3. Huoltajia arvostetaan kasvatusyhteistyössä ja heidän näkemyksiään kuullaan yhteistyön muodoista sovittaessa.

Kasvatusyhteistyön perusta on luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapsen vanhempiin tai muuhun huoltajaa. Suhteen rakentamisen vastuu on työntekijällä. Päiväkodin johtaja kutsuu lapsen ja vanhemmat tutustumaan päiväkotiin tai perhepäivähoitoon ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa. Tutustumisjakson pituudesta sovitaan yhdessä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Ennen varhaiskasvatuksessa aloittamista käydään huoltajan ja työntekijän välillä alkukeskustelu, jossa työntekijä saa tietoa lapsesta ja huoltaja varhaiskasvatuksen toimintatavoista ja sisällöistä. Kun huoltaja tuntee luottamusta lapsensa kanssa työskentelevään henkilöstöön, hän välittää myös lapselleen turvaa. On tärkeää, että lapsi tuntee olonsa mahdollisimman turvalliseksi voidakseen luottaa aikuisiin ja voidakseen leikkiä ja toimia rauhassa. Aloituskäytänteitä varten Raision varhaiskasvatus kerää arviointitietoa huoltajilta jatkuvasti auki olevalla kyselyllä. Kyselyn tulokset kootaan puolen vuoden tai vuoden välein ja käydään läpi johtoryhmässä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja heidän **osallisuus** on hyvin keskeinen osa hyvin toimivaa varhaiskasvatusta. Huoltajia kuulemalla ja heidän vaikutusmahdollisuuksiin parantamalla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Huoltajien mielipiteet ja toiveet otetaan huomioon lapsen kohtaamisessa ja kasvatuksessa. Huoltajien mahdollisuuksia osallistua lisää arjen näkyväksi tekeminen ja tietoisuuden lisääminen varhaiskasvatuksesta. Päiväkodissa vaalitaan yhteisöllisyyttä sekä pyritään edistämään osallisuutta tietoisesti erilaisin toimintatavoin.

6. Lähteet

Vlasov, J. ym. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Karvi: Julkaisut 24:2018. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_vaka_laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset.pdf Luettu 20.2.2020.